

ירושלים, ד' בכסליו תשס"ה
17 בנובמבר 2004

לכבוד:
חברת הכנסת אתי לבני
יו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה
כאן

הנדון: שוויון לנשים עם מוגבלות: נגישות להורות – אימוץ ופונדקאות

על-פי בקשתך, לקראת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה בנושא שבנדון, בחנו את מעמדן של נשים עם מוגבלות בהליכי אימוץ ופונדקאות.

1. אל עמותת "מזור – נכים לטובת נכים" ואל ארגון "בזכות" הגיעו כמה פניות מצד נשים עם מוגבלות הטוענות כי בשל מוגבלותן, סורבו בקשותיהן לאימוץ ילדים או להתקשרות בהסכם לנשיאת עוברים עם אם פונדקאית.¹
2. משני הארגונים הנ"ל נמסר לנו, כי זולת החומר והמידע הקונקרטי הנוגע לאותן תלונות לגופן, אין בידם מידע נוסף, קל וחומר מחקרים כלשהם, הנוגע לסוגיה שבנדון. הילה בן שושן מארגון "בזכות" מציינת כי הנושא כולו עדיין בחיתוליו, וככל הידוע לה, כיום אין כל גורם שמטפל בו.² עוד יצוין כי גם בנציבות שוויון לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים אין כל חומר או מידע הנוגע לסוגיה זו, ויתרה מזו, עד היום הנושא אף לא היה מוכר להם.³ לדברי נעמה לרנר מארגון "בזכות", מדובר בנושא בעייתי ומורכב, שעדיין אינו ברור דיו ומצריך בדיקה מעמיקה. לפיכך, היא ממליצה לייחד ישיבה של הוועדה לקידום מעמד האשה לליבון היבטיו השונים, ובתוך כך גם לשמיעת טענותיהן של אותן נשים בעלות מוגבלות שבקשותיהן סורבו.⁴
3. להלן הסבר קצר של הליך הפונדקאות ושל הליך האימוץ. כמו כן תובא תגובתם של הגופים המטפלים בהליכים אלו במשרד הבריאות ובמשרד הרווחה.

---

¹ גבי שמחה בניטה, יו"ר עמותת "מזור", פגישה, 10 בנובמבר 2004; גבי הילה בן שושן, רכזת פורום "נשים עם מוגבלות למען נשים עם מוגבלות" בארגון "בזכות", שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2004; גבי נעמה לרנר, מנהלת המחלקה הקהילתית בארגון "בזכות", שיחת טלפון, 15 בנובמבר 2004.

² גבי הילה בן שושן, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2004.

³ ד"ר דינה פלדמן, נציבת שוויון לאנשים עם מוגבלות, שיחת טלפון, 11 בנובמבר 2004.

⁴ גבי נעמה לרנר, שיחת טלפון, 15 בנובמבר 2004.

4. פונדקאות

"פונדקאות כמקובל בישראל היא תהליך שבו נושאת אשה (פונדקאית) ברחמה עובר שמקורו בביצית של אישה אחרת, ובבוא העת היא יולדת את העובר כילד חי... הפונדקאית מתעברת, נושאת בהיריון, ועם הלידה אמורה היא למסור את היילוד להוריו או למי מהוריו הגנטיים".⁵ הליך הפונדקאות מוסדר בישראל בחוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק הפונדקאות).

מכוח הוראות חוק הפונדקאות הוקמה במשרד הבריאות "הוועדה לאישור הסכמים לנשיאת עוברים" (להלן: הוועדה). מדובר בוועדה מקצועית בת שבעה חברים: שני רופאים בעלי תואר מומחה ביילוד ובגינקולוגיה, פסיכולוג קליני, עובד סוציאלי, נציג ציבור שהוא משפטן ואיש דת. בהרכב הוועדה חייב להיות ייצוג של שלושה חברים לפחות לכל אחד מהמינים.⁶ הוועדה אמורה לדון בבקשות המוגשות לה, ולהחליט בהן על-פי אמות מידה מסוימות הקבועות בחוק הפונדקאות. כך למשל, נקבע כי הוועדה רשאית לאשר הסכם לנשיאת עוברים, או לאשרו בתנאים, אם שוכנעה, בין השאר, כי "לא קיים חשש לפגיעה בבריאות האם הנושאת או בשלום הילד שייולד".⁷ אישור הסכם לנשיאת עובר בוועדה הוא תנאי מוקדם לקיומו של הליך פונדקאות בישראל.

בתגובה לפניית מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מתאמת הוועדה, גבי אביבה נמרודי-בוצר, מציינת כי הוועדה פועלת לפי הוראות חוק הפונדקאות ולפי נוהלי העבודה שגיבשה, והיא שוקלת כל פנייה לגופה. לדבריה, מאז נחקק חוק הפונדקאות אושרו ארבעה זוגות שבהם אחד מבני הזוג הוא בעל מגבלה ונדחתה פנייה אחת של אם מיועדת (אשה המתקשרת עם פונדקאית לשם הולדת ילד). היא מציינת כי "במקרה בו נדחתה הבקשה נשקלו, מעבר למגבלות הפיזיות, נושאים נוספים שאינם קשורים בהכרח למגבלות".⁸

5. אימוץ

הליכי אימוץ מוסדרים בישראל בחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981 (להלן: חוק האימוץ). בחוק האימוץ נקבע כי שר העבודה והרווחה יסמיך לעניין חוק זה פקיד סעד ראשי ופקידי סעד, ופקידי הסעד יפעלו לפי הנחיותיו של פקיד הסעד הראשי.⁹ פקיד הסעד הראשי משמש גם רשות מרכזית לאימוץ בין-ארצי (אימוץ ילדים מחו"ל).¹⁰ מנהלת השירות למען הילד (אימוץ), הפועל במסגרת האגף לשירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה, משמשת פקידת סעד ראשית לחוק האימוץ.

גבי אלה בלאס, פקידת סעד ראשית לחוק אימוץ ילדים ומנהלת השירות למען הילד, מסרה את תגובתה לפניית מרכז מחקר ומידע של כנסת, כדלקמן:¹¹

"העמדות המקצועיות והערכיות של השירות למען הילד (שירות האימוץ) הן כי הורה ו/או הורים המיועדים לאמץ, הנם השותפים שלנו (כנציגי המדינה) במתן מענה של בית קבוע, בטוח, אוהב ומספק צרכים (ברמות שונות) לילד שזקוק לבית הורים חליפי קבוע, דהיינו שאינו יכול לגדול

⁵ בג"צ 2458/01 משפחה חדשה נ' הוועדה לאישור הסכמים לנשיאת עוברים משרד הבריאות ואח', דינים עליון, כרך ס"ג, 540.

⁶ חוק הפונדקאות, סעיף 3.

⁷ חוק הפונדקאות, סעיף 5 (א) (2).

⁸ גבי אביבה נמרודי-בוצר, מכתב מיום 14 בנובמבר 2004.

⁹ חוק האימוץ, סעיף 36 (ב).

¹⁰ חוק האימוץ, סעיף 28ב.

¹¹ גבי אלה בלאס, מכתב מיום 15 בנובמבר 2004.

בבית הוריו הביולוגיים. חוק אימוץ ילדים תשמ"א-1981 מבטא עמדות אלו, תוך השמת דגש, כי לאחר שהוכרז בר-אימוץ, טובת הילד היא הקובעת והמכריעה בעת מסירתו לאימוץ ובבחירת המשפחה המאמצת עבורו. לכן החוק קובע למשל שהאימוץ ייעשה על-ידי בעל ואשה (נשואים), שהמאמצים יהיו בני דתו של המאומץ, וכי בית-המשפט רשאי לתת צווי אימוץ במצבים חריגים, באם זה לטובת הילד. מכאן שחובת השירות למען הילד לבדוק התאמה לאימוץ של כל הפונים לשירות המבקשים לראותם כמיועדים לאמץ [ההדגשה במקור].

הבקשה לאמץ נבדקת למשל מההיבטים של צורך במימוש הורות, של מסוגלות רגשית לגדל ילד שלא נולד לך, של יכולת לספק צרכים רגשיים, התפתחותיים, פיזיים, כלכליים ופסיכולוגיים של הילד, של יכולת להתמודד עם שוני וחריגות, וכן איתנות המשפחה והמצב הבריאותי והתפקוד הפיזי של המיועדים לאמץ. לכן גם ההעדפה למצוא לילד משפחה עד כמה שיותר 'רגילה' – משפחה שיש בה גם אם וגם אב.

כל בקשה לאימוץ נבדקת אינדיבידואלית לגופו של עניין. ילדים מועמדים, כאמור, להימסר למשפחות. כאשר אין משפחה מלאה במאגר המשפחות המועמדות לאמץ, לילד ספציפי, נבדקת אפשרות מסירתו לאימוץ להורה יחיד, גבר או אשה. כמובן, שאז מתייחס האבחון גם לרשת התמיכה המשפחתית שתהיה לו כהורה מאמץ יחיד.

בכל מקרה של מחלה או נכות, קיימת התייעצות עם רופא מומחה שהנו היועץ הרפואי של השירות למען הילד. ילדים נמסרו לאימוץ גם למשפחות בהן אחד ההורים חולה ו/או נכה (למשל על כיסא גלגלים) וגם למשפחות חד-הוריות שיש בהן נכות. מהעבר זכורים לי מקרים ספציפיים בהם ילדים נמסרו לאמהות חד-הוריות נכות, בעלות יכולות נפשיות ורגשיות גבוהות, אשר יכלו להתמודד עם גידול ילד ולענות על צרכיו".

גב' בלאס חוזרת ומדגישה בסיום מכתבה כי "כל פנייה לשירות למען הילד זוכה להתייחסות אישית ולבדיקה מעמיקה של הגורמים האישיים והסביבתיים, והיכולת לתת מענה לצרכיו של ילד מועמד לאימוץ".

בכבוד רב,

ליאור בן דוד
עובד מחקר ומידע

אישור: הודיה קין, ראש צוות
עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת".